

el teatre a Cuba i Puerto Rico també a mitjan segle XX, cenyint-se de manera particular a *La pasión según Antígona Pérez*, de Luís Rafael Sánchez, una obra farcida d'intertextualitat.

Tal com deixen besllumar les notes anteriors, el volum conté un cúmul d'informacions i reflexions, sempre al dia, força considerable. El nivell de les aportacions és, igualment, molt positiu i en fa desitjar i esperar noves mostres de resultats.

LÓPEZ DE JUAN, Crescente; PLÁCIDO, Domingo (eds.). 1998. *Momentos estelares del Mundo Antiguo*. Madrid: Eds. Clásicas. 223 p.

Oferir una obra com aquesta requereix que abans s'hagi esmerçat molta cura no només per a donar una visió equilibrada de la selecció, sinó sobretot per a examinar si els continguts valen la pena de ser coneguts (o que en resulti alguna utilitat, segons la pragmàtica a l'ús). No és aquest un llibre de conjunt; ben al contrari, es tracta de «deu espurnes», deu moments històrics de capital importància que, potser en certa manera, ajuden a justificar la dedicació i estudi del món clàssic.

La temàtica, tractada per estudiosos de gran categoria, s'articula de la manera següent: el prof. Sánchez Ruipérez hi participa amb una comunicació sobre l'origen de l'alfabet a Grècia tot afirmant que la humanitat en absolut no va ser la mateixa abans que després d'aquesta imponderable aportació cultural (p. 18). Igualment, de temes d'actual pervivència tracten els dos capítols següents: Mercedes Morillas detalla la transcendència dels jocs olímpics com a identitat col·lectiva (el panhel·lenisme); i D. Lara estudia, en el segon, com encara avui es manté un similar posicionament davant la ciència tal com ensenyava la medicina grega des d'Hipòcrates.

Els detalls que envolten la construcció del Partenó, en el quart capítol, serviran per a atansar-nos als moments d'auge màxim de

L'aparició del llibre es complementa amb un altre petit volum, una traducció del *talk-show* de Walter Jens, *Sófocles y Brecht* (Universitat de València, 1998), una exquisida edició amb estudis preliminars sobre ambdós dramaturgs també a cura dels diferents membres del GRATUV.

Ramon Torné Teixidó
IES Lluís de Peguera (Manresa)
rtorne@pie.xtec.es

la democràcia atenesa en tots els seus aspectes (estètics, socials, religiosos): tot un símbol de l'activitat intel·lectual de l'època de Pèricles. L'altra cara de la moneda en allò que la democràcia atenesa tingué de negatiu —sobretot arran de la desfeta de la guerra del Peloponès— és estudiat per l'acadèmic Rodríguez Adrados en la seva dissertació sobre la mort de Sòcrates, on presenta un enfocament d'aquesta figura paragonant-la amb els herois de la tragèdia grega.

La història de Roma és repesa des de tres punts crítics: el moment de la «caiguda» dels reis de Roma, un pas («inici de l'època de la Llibertat», en felix expressió d'historiadors d'època imperial) del qual se sentiren sempre orgullosos els romans; el punt d'inflexió d'un sistema a un altre que suposà la mort de Cèsar (el capítol VII, «les idus de març» està magníficament documentat); i el llarg «regnat» d'August, al qual és dedicat un capítol mostrant com aquest hàbil emperador sabia adaptar-se a les diverses expectatives que «el conjunt de la població» posava en ell.

No hi manquen aportacions de la ciència neotestamentària: el professor A. Piñero, fa una excel·lent exposició de l'«humus cultural» l'any 1 i de la propiciació per al naixement i propagació del cristianisme aleshores. És un documentadíssim capítol sobre

història, pensament filosòfic, anàlisi comparativa de diversos corrents religiosos en l'Antiguitat... un capítol «sincrètic», per tal com el cristianisme, segons defensa ell (p. 192), és una religió eminentment sincrètica. En fi, les fonts històriques del famós incendi de Roma per Neró l'any 64 i les seves diferents interpretacions per estudiosos

moderns, la descripció detallada d'aquest i les diverses hipòtesis que s'han aportat per a esbrinar les causes: aquest és el contingut de la darrera lliçó, verament estel·lar, del llibre.

Ramon Torné Teixidó

IES Lluís de Peguera (Manresa)

rtorne@pie.xtec.es

GAZICH, Roberto. 1995.

«*Exemplum*» ed *esemplarità in Propertio*.

Milano: Vita e pensiero. Università Cattolica del Sacro Cuore. XVI + 344 p.

ISBN 88-343-0465-9

En la distancia que media entre el instrumento *exemplum* y la cualidad que ese medio puede generar, «lo ejemplar», Gazich lee en la poesía de Propertio la conformación de un sistema de alusiones y referencias a través del cual se propone una nueva visión del amor: desde una perspectiva literaria, el conjunto adquiere nitidez frente al uso de la mitología presente, al menos, en tres momentos precisos: Homero, Eurípides y los alejandrinos; desde una perspectiva ética, la apuesta del elegíaco se recorta, aunque no desde la aceptación o la confrontación enfática, frente al sistema de valores propio del *mos maiorum*. Así, el parejo vaiven entre *páthos* y *éthos* propio de una inserción ejemplar permite en su voluntaria fusión la identificación de una nueva ética amorosa que, a través de la generalización, pasa de lo que sería un «ámbito íntimo» a uno «público» y justifica el recorrido que va del primero al cuarto de los libros de Propertio (de la inspiración del dolor del *servitium* a la piadosa inspiración civil).

Más que la exhaustiva (y dispersa) distinción de usos y funciones del *exemplum* en Propertio, a partir de un análisis que no pierde de vista los comentarios de la retórica antigua (en particular Quintiliano, de quien Gazich ya ha publicado un trabajo en el volumen colectivo *Teoria e pratica del exemplum in Quintiliano*, 1990), lo ejemplar de este

libro es la obsesión por precisar un sistema de envíos y reenvíos que evidencie las relaciones constantes de la «interrupción funcional» del ejemplo con la entera composición. En la detenida verificación de «señales» en los versos existe, en primer lugar, la convicción (posible de pesar en los voluminosos comentarios de Fedeli) de Propertio como un poeta docto que se dirige, en clave íntima y, al mismo tiempo, erudita, a un docto lector. Gazich juega a serlo desde, al menos, dos perspectivas (aprendida una de la lectura de los antiguos, otra de la de los contemporáneos): por un lado la mirada del sapiente está adiestrada en la práctica calímaquea de repetición de palabras «clave»; por otro, parece haber en sus ojos horas frente a los formalistas rusos y la crítica estructuralista (aunque sus mentores no estén invitados a la bibliografía final sino filtrados a través de menciones a H. Weinrich o a artículos de *Materiali e discussioni*): una y otra vez las elegías de Propertio se desenvuelven frente al autor según la metáfora que hace del texto un mapa en el que ubicar recorridos (isotopías de un ausente Greimas, por ejemplo, presentadas como la insistencia sobre ciertos *semas*).

La minuciosidad en la lectura recupera, a modo de reflejo, el segundo de los momentos distintivos en el trato con el *exemplum*: a un primer efecto fulminante y visual le